

конфліктної поведінки можуть стати стійкими особистісними утвореннями і призвести до деструктивної поведінки молодшого школяра. Перспективами подальшого вивчення заявленої проблеми є емпіричні дослідження молодших школярів в сучасних умовах глобалізації та мілітаризації суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берлач А. І., Кондрюкова В.В. Конфліктологія : навч. посіб. Київ : Ун-т «Україна», 2007. 204 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. Київ : Каравела, 2009. 399 с.
3. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Кондор, 2011. 468 с.
4. Психологія вирішення конфліктів : навч. посіб. / за ред. В. О. Джелалі. Київ, Харків : Р.И.Ф., 2006. 320 с.
5. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 360 с.
6. Трухін І. О. Соціальна психологія спілкування : навч. посіб. Київ : Центр навч. л-ри, 2005. 336 с.
7. Цимбалюк І. М. Психологія спілкування : навч. посіб. Київ : Професіонал, 2007. 464 с.
8. Шпак С. Г. Вплив вікових особливостей молодших школярів на їхню поведінку у конфліктних ситуаціях. Освіта регіону. 2011. №3. С. 133–136.
9. Яцишина А.М. Аналіз специфіки психологічного розвитку дітей 7-10 років. Теорія і практика сучасної психології. 2019. №4. Т.2 . С. 111-115.

Романович Ірина

Науковий керівник – доц. Свідерська Галина

ПРОБЛЕМА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Розвиток дошкільної освіти в Україні на сучасному етапі передбачає гуманізацію освітнього процесу. Він спрямовує педагогів на всебічне розуміння індивідуальних відмінностей дітей і врахування їх під час організації дошкільної освіти загалом. Основний контент освітньої парадигми сьогодення – це удосконалення змісту особистісно-орієнтованої освіти, створення навчально-виховних технологій нового покоління шляхом впровадження інноваційних підходів, методів, що спрямовані, зокрема, на подолання проблем у дітей, які потребують спеціальної допомоги.

Виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами поєднує в собі, певним чином, позитивне ставлення до такої категорії дітей, сприйняття основних принципів інклюзивної освіти, позитивну мотивацію вихователя до дітей, виховні методи, цінності, властивості та здібності, а також успішну співпрацю вихователя та дошкільників із особливими освітніми потребами для подальшого вирішення освітніх питань.

Проблемі підготовки сучасного педагога до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби, присвячено низку досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема М.Алексеевої, В.Бондаря, М.Гордона, Л.Гречко, О.Денисової, Л. Журавльова, В.Зарецького,

В.Засенка, А.Колупаєвої, О.Кутепової, О.Леханової, С.Митник, Н.Назарової, Н.Попової, Л.Савчук, Т.Сак, В.Синьова, О.Суворова, В.Тарасун, О.Таранченка, В.Тищенко, О. Ямбург, Л. Яценюк та ін.

Метою нашої статті є висвітлення проблеми психологічної готовності педагога до роботи в інклюзивному середовищі закладу дошкільної освіти та визначення її основних компонентів.

Як відомо, завданням закладів освіти є різнобічний розвиток особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей, формування в неї загальнокультурних і морально-етичних цінностей, ключових і предметних компетентностей, необхідних життєвих і соціальних навичок, що забезпечують її готовність до продовження навчання в основній школі, життя у демократичному суспільстві. В наш час заклад дошкільної освіти прагне до гнучкого режиму роботи, враховуючи індивідуальні потреби не лише дитини, а й родини. Вагому працю у дитячому садку здійснюють психолог, логопед, дефектолог, що дає змогу подолати певні труднощі, пов'язані з адаптацією та соціалізацією дитини.

На сучасному етапі розвитку психологічної науки склалися різні підходи до тлумачення поняття «психологічна готовність», що пояснюється складністю та багатогранністю самого досліджуваного явища. Так, І.Федорак аналізує поняття «психологічна готовність» як інтегративну здібність (комплекс здібностей). У дослідженнях М.Дьяченко, Л.Кандибовича, А.Пуні поняття «готовність» визначається як особливий психічний стан. Наприклад, останній характеризує психологічну готовність через упевненість у своїх силах, прагнення до досягнення мети, оптимальне збудження, високу сталість нервових процесів, саморегуляцію та самооцінку [5].

Одним з основних психологічних процесів, що впливають на ефективність діяльності вихователя, який займається включенням дитини з особливостями розвитку у процес загальної освіти, стає емоційне прийняття такої дитини. Емоційне прийняття може гальмувати так званий професійний «бар'єр» – вихователь психологічно не приймає дитину, в успішності навчання та виховання якого він не впевнений. Він не знає, як оцінювати її індивідуальні досягнення, яким способом перевіряти її знання. Для того, щоб процес емоційного прийняття вихователем дітей з обмеженими можливостями здоров'я був успішний, у фахівців закладу дошкільної освіти необхідно формувати емпатію по відношенню до такої дитини.

На думку В. Слободниченко, емпатійність, здатність до співпереживання не тільки підвищує адекватність сприйняття особливої дитини, але і веде до встановлення ефективних, позитивних взаємин з дітьми в групі. Прояв емпатії знаходить емоційний відгук у дитини, і між нею і вихователем встановлюються позитивні взаємини. Емпатія як стрижневий компонент професійних здібностей працівника освіти пронизує всі інші компоненти його діяльності. Емпатійні властивості особистості вихователя виступають умовою успішності професійної діяльності, заснованої на творчому, а не на нормативному підході до встановлення контакту з

дитиною, в якій створюються умови для взаєморозкриття суб'єктів, котрі взаємодіють [4, с. 120].

Головні освітні завдання, які педагоги мають вирішувати по відношенню до дітей даної категорії та умови успішної педагогічної роботи, представлено у програмі виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» (2012) [3], а точніше в розділі «Діти з особливими освітніми потребами». В першу чергу, означено психологічну готовність вихователя, який надає психологічну, освітню та виховну допомогу даній категорії дітей та її батькам. Необхідним є володіння вихователем спеціальними знаннями, уміннями і навичками, які дадуть змогу йому створити ефективні умови для розвитку і навчання дитини з особливостями психофізичного розвитку, забезпечення активної участі такої дитини у всіх видах діяльності, спілкування із здоровими однолітками; до здійснення просвітницької роботи з батьками дитини, котра має певне порушення, та з батьками дітей, які нормально розвиваються [1].

У статті Є. Криворуки описано основні компоненти психологічної готовності вихователів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. До структури психологічної готовності педагога до навчання дітей з особливими освітніми потребами входять наступні функціонально пов'язані компоненти – мотиваційний, особистісний, операційний, когнітивний, оціночний.

З точки зору мотиваційного компонента, психологічна готовність педагога передбачає сукупність усіх мотивів вихователя до професійної діяльності в умовах інклюзії, а також його спрямованість на реалізацію ефективного процесу виховання і навчання, визнання дітей з особливими потребами в освіті суб'єктами навчально-виховної діяльності, формування у педагога внутрішньої готовності до позитивного сприймання таких дітей [2, с. 155].

Поняття «когнітивного компоненту» включає в себе інформацію про психологічні особливості дітей з особливими потребами в освіті і пов'язаними з цим труднощами, які можуть виникати під час роботи з ними, а також інформацію про можливості надання дітям з особливими освітніми потребами емоційної підтримки, правильну поведінку з такими дітьми для виключення можливості отримання дітьми психологічних травм, засоби зниження рівня тривожності та підвищення самооцінки у дітей з особливими потребами в освіті.

За даними Є. Криворуки, операційний компонент – це наявність необхідних вмій і навичок для діагностики особливостей пізнавальної та емоційно-вольової сфер, адекватного реагування педагога на проблемні ситуації, які виникають у дітей з особливими потребами в освіті, розроблення корекційних заходів і надання педагогічної та психологічної допомоги. Він складається з впевненості у власних силах, прагненні наполегливо та до кінця довести розпочату справу, здатності в процесі професійної діяльності рефлексивно ставитись до себе і вільно управляти своєю поведінкою та поведінкою інших, врівноваженості та витримки, активності та саморегулювання [2, с.155]. В цей же момент, оціночний компонент психологічної готовності вихователів до роботи з дітьми з особливими потребами передбачає

оцінку досягнутих під час навчання результатів, визначення їх відповідності основним освітнім завданням, встановлення причин у виникненні проблем. Якщо перші - мотиваційний, когнітивний і операційний компоненти психологічної готовності педагогів до виховання та навчання дітей з особливими потребами в освіті мають функціональний характер, то особистісний і оціночний компоненти – це індивідуальні характеристики педагога, які формуються під час його професійної діяльності і спілкування з колегами, батьками, дітьми тощо.

У педагога закладу дошкільної освіти психологічна готовність до навчання дітей з особливими освітніми потребами складається з емоційного прийняття дітей з особливими освітніми потребами, готовності залучати дітей з особливими освітніми потребами до діяльності під час навчального заняття та задоволеність своєю педагогічною діяльністю.

Отже, одним із основних завдань підготовки фахівців дошкільної освіти є формування умінь та навичок забезпечувати психолого-педагогічний супровід дітей з обмеженими можливостями у загальноосвітній простір, сприяти їх входженню у соціум здорових дітей. Під психологічною готовністю педагога розуміють психічний феномен, за допомогою якого пояснюється стійкість професійної діяльності педагога в полімотивованому просторі. Психологічна готовність педагога до навчання дітей з особливими потребами включає в себе наступне: систему станів, мотивів, знань, вмінь та навичок, досвіду, особистісних якостей педагога, які забезпечують його успішну педагогічну діяльність. У структурі психологічної готовності педагогів до навчання дітей з особливими освітніми потребами виділяють такі взаємозалежні компоненти: мотиваційний, операційний, когнітивний, особистісний, оціночний, при цьому ключовим з них є мотиваційний компонент. Усі складові психологічної готовності сприяють успішній роботі працівників закладів дошкільної освіти із дітками з особливими освітніми потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аніщук А. М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми в умовах інклюзивної освіти. Наукові записки Ніжинського державного університету ім.Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. 2013. № 5. С. 213-218.
2. Криворука Є.В. Особливості психологічної готовності педагогів до навчання дітей з особливими освітніми потребами. Освіта і наука – 2023: збірник наукових праць учасників звітно-наукової конференції студентів та аспірантів Факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (3-7 квітня 2023 року, м. Київ). Київ, 2023. С.154–155.
3. Освітня програма від 2 до 7 років «Дитина» [електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>.
4. Слободниченко В., Іванова Д. Формування психологічної готовності вихователів до роботи в умовах інклюзивного простору закладу дошкільної освіти. Соціальне партнерство в інклюзивній освіті : акмеологічні засади, сучасні реалії: збірник наук. праць за матеріалами Міжнародної наук.-практ. конференції (25 квітня 2019 року). Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2019. С. 118-123.
5. Федорак І. Теоретичні аспекти проблеми психологічної готовності майбутнього учителя до педагогічної діяльності. Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць. 2019. № 9. С. 683-690.

6. Щербакова К. Й. Професійна готовність вихователя до забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Наукові записки НДУ ім.М.Гоголя. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2021. № 1. С.141-145.

П'єх Петро

Науковий керівник – доц. Свідерська Галина

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВИХ РОЗВІДОК УКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ПСИХОЛОГІВ

Агресивна війна російської федерації проти нашої країни, яка триває другий рік і спрямована на тотальне знищення українців як нації, неминуче впливає на всі сфери нашого життя і може лише посилювати щоденні психологічні травми. У цих умовах перед психолого-педагогічною наукою і практикою постає завдання всебічно дослідити особистісний потенціал людини, яка зіткнулася з кризовими життєвими обставинами, втратами, дезадаптацією та руйнуванням екзистенційних ілюзій. «У цьому феноменологічному просторі чинне місце займає життєстійкість, яка розглядається як особистісний предиктор можливостей людини у подоланні стресів на основі специфічної когнітивної оцінки, смислових інтерпретацій життєвих подій, що сприяє підвищенню самоцінності та особистісному зростанню», - зазначають І.Бринза, О.Кузнєцова [1, С.14].

Саме життєстійкість вважається фактором, завдяки якому особа може зберегти психічне та тілесне здоров'я в умовах перманентного стресу, тому вивчення і дослідження цієї властивості знаходимо у значній кількості українських та зарубіжних публікацій (І.Бринза, О.Кузнєцова, Н. Леоненко, З.Лукашеня, О. Кокун, Л. Сердюк, Т. Титаренко, А. Фомінова, О. Шамич, О.Чиханцова, С.Мадді, Дж. Кашані, С. Кобейса, М. Селігман, М. Чиксентміхаї, Дж. Шепперд та інших).

В українській психології розробка проблеми життєстійкості пов'язана з дослідженнями копінгу, копінгових стратегій - опануванням людиною складних ситуацій та феноменом психологічної стійкості особистості (О.Бацилева, Г. Дубчак, О. Кокун, В. Крайнюк, Л. Куликов, А. Фомінова, О. Шамич та ін.), пошуком смислу життя та життєтворчістю (Ю. Швалб, С.Рудницька, Т. Титаренко, Н. Чепелева), із проблемою самореалізації та саморегуляції активності особистості (О. Бондаренко, О. Бондарчук, М.Боришевський, Л. Карамушка, Л. Коростильова, С. Максименко, В. Моляко, В. Моросанова, В. Москаленко, Н. Пророк, Л. Сердюк,), здатності до адаптації (О. Литвиненко).

Якщо аналізувати закордонні публікації із життєстійкості, то її розглядають у контексті проблеми подолання стресу та адаптації до нових суспільних умов чи соціальної тривожності (А. Ла Грека, Н. Лопез, М. Шміт), впливу очікування результату на фізичне благополуччя та психічне здоров'я людини (М. Шайер, Ч. Карвер, В. Флоріан, М. Мікулієнсер, О. Таубман). Також життєстійкість розглядається як можливість особистості витримати довготривалу